

Expositio super libꝝ psalmoꝝ
regij p̄p̄te per reuerendū et religi-
osum patrem: fratrem Petrum de
Darentals: priorem florensiensi
p̄monstratenſis ordinis: ex diuer-
ſis sanctorum codicibus: videlicet
Augustino Hieronimo Gregorio
Caſſiodoro Remigio Hugoe de ſā
cto victore Nicolao & lyra: & ceteris
industriose collecta: feliciter inci-
pit.

Patri reuerendo domino meo carissimo domino Johāni de Arkelz duduz traiectensi ecclesie: nunc vero leodiensi ep̄o: frater Petr⁹ prior ecclesie florensiensi: in dign⁹ p̄monstratenſis ordinis interpretatione: sui nominis cum sanctis patribus feliciter obtinē. Pater carissime cum rez quālibet honestatis splendore p̄spiciat: simul a utilitatis fructibus plenam: pia pariter a prudēs auctoritas iutare disposuit: et eandē rem hūilis obedientia toto mētis anſu iassa pro viribus suis aggredi non refugit. Non est dubitanduz diuina inspiratione pietatē illaz ut iubēt p̄monitam: a hanc ut p̄ficiat adiuidam. Quod reuera pius dominus mihi indigno clementer donauit ex petiri: quomaz cum placuisset v̄ie paternitati iutare ut compilatōez ex dictis sanctorum patrum venerabiliumq; doctorū super librum psal-

moꝝ colligere: singulorūq; dicta p̄p̄is eorum nominibus eubro super insererem ad modum continue quā beat⁹ Thomas de aquino super quattuor euāgelia industriale ex dictis scōꝝ collegit in volumē vnū simile opus super librum psalmoꝝ ex scōꝝ florib⁹ vt valui. nihilominus tamen vt potui setiose compilando cōferui velut fertū miro redolens virtutū odore: ac triplici ecclesie fructu **Caſſiodo.**

Emmuero sic corona suauissimis cōserta floribus spiramē efficit gratiosum. ita a hoc volumē sanctorum doctrina coruscās diuersis virtutū fragrare sentit odorib⁹ mō institutione salutariū modo letantiū iubiōne: modo penitentiū gemitu: modo pollicitatōe p̄riorū: mō terrore penarū: a vbiq; laudibus domini deco

Collectoꝝ Quod si miratur. eodez quomodo doleret icauere de fecerim scuto in iuncte mihi obedientie meā opies ignorantia vestre prudenti cōre dion humiliter me submitto. Eligens magis ab aliquibus notari de imperitia q̄ a vestra paternitate de mō obedientia reprehend. Veruz vt lucidior prefate compilationis pateat procel **August.** Scienduz ē

iste liber apud hebreos p̄p̄ diuersas causas tribus modis intitulatur. videlicet liber hymnoꝝ: liber soliloquioꝝ: a liber psalmoꝝ. Ideo enim intitulatur liber hymnoꝝ: quia totū istud opus ad lau
a. ij.

sem dei pertinet. Hymnus enim dicitur laus dei: primo heroico vel exámetro lirico carmine composita.

Rico de lyra. Nam hymni isti sunt apud hebreos metricè descripti quod in translatione seruari non potuerunt.

Aug⁹ Liber soliloquiorum. quia quodammodo deo intitulatur. quia propheta humani generis reparatorem diuina inspiratione tantum: et non per somnum vel per aliquam factam ut alii prophetae prouidens. non in publico ut alii prophetae: sed ipse in primis de incarnatione domini futura secum gaudebat: postea ab alijs recitari faciebatur.

Cassi Alii prophetae obiciebat. scire per quas daz resu imagines aut per enigmata de christo prophetauerunt. videlicet per angelos sicut locuti sunt Abrahæ vel Loth Zacharie vel Marie. Vel per visiones: sicut Elaias Ezechiel et plures alij. Vel per somnia: sicut Salomon et Daniel. Vel per nubes et voces de celo: ut Moyses. Dauid vero solius spiritus sancti instrumentum: sine omni exteriori amiculo factum et de doctorum suorum edidit prophetiam.

Aug⁹ Intitulatur etiam hic liber psalmodiarum. Ideo quia propheta postquam diuina inspiratione dominicam incarnationem prouiderat et humani generis reparationem crediderat scriptas illas prophetias modulabatur in

Glo Quod non psalterio. me accepit a quodam musico instrumento quod hebraice nablum: grece psalterium: a greco psallin quod est tangere: latine organum dicitur. videlicet in

strumentum deum habens cordas quod a superiori reddat sonum per tactum manuum. Ab illo autem instrumento ab litteram nominatur. Ideo littere iste quia ab sonum illius instrumenti Dauid decantabat psalmos. ante archam in tabernaculo domini.

Cassi In primo enim libro paralipomenon ca. xv. legitur quod cum propheta Dauid deuotus domino etate senuisset: volens magnificare cultum templi ad honorem dei: cum archa de sylo reduceret elegit quatuor milia hominum ex populo israel: hi qui psalmos quos ipse ex domini inspiratione protulerit organis: cytharis: nablis: tympanis: cymbalis: tubis: propriaque voce in magnam iocunditatem superne gratie personarent. Quidam eorum voce humana psallebant. quidam in instrumentis musicis. et tertia pars communis de vtriusque partibus aptabatur: ut vox hominis cum instrumentis predictis persona modulatione concordaret.

Sequitur aug⁹

Et supra dictis reo quattuor milibus. et. elegit principes qui antecedentes alijs preessent. Quibus omnibus alios quattuor prefecit. scilicet Etha Eman Asaph et Bithu.

Ipse quoque in psalterio modulans in tabernaculo ad diuinum cultum ceteros mouebat. Et quem admodum singule modulationes illius instrumenti vocabantur psalmi.

Ita et singule istius libri particule et clausule psalmi dicuntur. Iuxta quoque spirituales intelligentiam

bene ab illo instrumento nomen
sortitur. quia sicut illud instrumē
tum est decaroduz id est decem ha
bens cordas. ita liber iste docet ob
seruantiam decem mandatorum.
Et sicut illud instrumentum reddit
sonum a superiori per manuum
tactum; sic iste liber docet bene ope
rari non pro terrenis: sed pro cele
stibus que sursum sunt.

Sequitur Nicolaus

Deinde sciendum est quod licet Augu
stinus et Cassiodorus asserant om
nes psalmos a dauid compositos
Hieronimus vero Hilarius aliique
doctores ut Crisostomus in prefa
tione super psalmum quinquage
simum dicunt alios scripsisse ali
quos psalmos ut Moysen Salo
monem: filios chore Asaph Ethā
et Eman ac Edithum: de quibus
in titulis psalmorum aliquando fit
mentio. Psalmi facti tamen a da
uid et alijs collecti fuerunt et in vno
libro congregati qui dicitur liber
psalmorum. et hoc per Esdras scri
bam et prophetam: vel per alium
prophetam sanctum quicumque fu
erit: ut dicit Hieronimus in pro
logo super librum istum qui in mo
dernis biblijs communiter non ha
betur. Tenetur tamen comuni
ter a doctoribus nostris quod Esdras
qui legem combustam a babilo
nijs in striditū spiritus sancti repara
uit eodem spiritu reuelante psalmos
a diuersis factos in hoc volumine co
gregauit: et eis titulos imposuit
qui sunt quasi clauis psalmorum

per quos intelligentia psalmorum
clarescit: de quibus singulis suis locis in
fra plenus dicitur. Et licet Esdras
psalmos ut dictum est collegerit:
tamen non dicitur auctor seu cau
sa efficiens instrumentalis huius
libri: sed magis ipse dauid qui
maiorē partem psalmorum fe
cit. Totum enim a maiori parte
nominatur. **C**ausa autem cau
sa efficiens duplex est. scilicet prin
cipalis: et instrumentalis. Prin
cipalis autem est ipse deus qui re
uelauit misteria in hoc libro descri
pta. Instrumentalis autem est ipse
dauid cui contenta in hoc libro fu
erunt reuelata et ab eo scripta. Nam
ad actum prophetandi conuenerunt
duo. scilicet deus tanquam causa prin
cipalis mentis prophete tangens
seu eleuans ad cognitionem super
naturalem: et tanquam causa instru
mentalis: mens scilicet prophete
hoc modo tacta seu illuminata. Oportet
enim quod simul sint mouens adu:
et res mota. Propter quod domi
nus dicit Numeri. xij. Si quis
inter vos propheta dormi fuerit
in visione apparebo ei: aut per som
num loquar. In quo verbo tanguntur
duo modi prophetie proprie dicte
ad quos omnes alij reducuntur.
vnus est in vigilia: qui notatur
cum dicitur. In visione apparebo
ei: scilicet in vigilia veritatem super
naturalem ei ostendens. Alius est
in somno: qui notatur cum dicitur.
Aut per somnum loquar: videlicet
occulta sibi reuelans. **C**ausa
vero materialis huius libri seu
a. iij.

subiectiua: aut intentio auctoris est
totus christus per modum diuine
laudis. Intendit enim auctor ho-
mines in Adam deformatos chri-
sto nouo homini conformare ut be-
atitudinem in primo parente amis-
sam in se studeant reformare. **A**d
auctores communiter dicitur quod hic
liber continet totam sacram scriptu-
ram per modum laudis diuine. pro-
pter quod dicitur liber psalmodium
id est laudum diuinarum. De cuius
magnitudine potest dici illud
Exodi. iii. **V**adam a videbo hanc
visionem magnam: quod est ver-
bum Moysi qui interpretatur ex-
tractus de aquis. quia nullus est
aptus ad considerationem veritatis
in hoc libro contentis: nisi fuerit ex-
tractus ab aquis voluptatum pre-
sentis vite. **V**nde dicitur **Psal.**
xxviii. Quem intelligere faciet au-
ditum: scilicet dominus. Et respon-
det propheta: ablatus a lac-
tibus ab uberibus: id est a cor-
poris voluptatibus. **C**ausa
vero formalis huius libri consistit
in modo tractandi. et modus tra-
ctandi est modus agendi: qui in
proposito est modus deum laudandi.
Quicquid enim in hoc libro con-
tinetur hoc per modum diuine lau-
dis ponitur. **L**aus vero diuina est
oratio seu species orationis. **O**ratio
autem secundum Damascenum est ascen-
sus mentis in deum.

Cassiodorus Sed scien-
dum quod hic
modus tractandi talis est. **Q**uan-
doque agit de christo secundum caput.

aliquando secundum corpus. aliquan-
do secundum utrumque. **D**e christo autem
secundum caput agitur tribus modis.
Quandoque secundum humanitatem: ut
ibi. Ego dormiui et somnum cepi.
Et aliquando per transumptionem
ut quando videtur voce membrorum
suorum videlicet hominum: ut ibi
Longe a salute mea verba delicto-
rum meorum. **I**pse christus delicta
non habuit: sed loquitur pro suis
membris que non sunt sine delicto.
Et ibi. **D**eus tu scis insipientiam me-
am etc. **I**tem de ecclesia agitur vel
accipitur tribus modis. quia de ipsa
infra tractatur aliquando secundum im-
perfectos. interdum secundum malos
qui sunt in ecclesia corpore: non me-
te. nomine non numine.

Nicolaus **C**ausa vero fi-
nalis huius li-
bri consistit in hoc quod iste liber com-
positus est ad utilitatem nostram
ut per doctrinam eius perueniamus
ad beatitudinem futuram. **V**nde **L**u-
ce primo dicitur. **E**rexit nobis cornu
salutis: id est sacram scripturam
efficacem ad consequendam salu-
tem: in domo dauid pueri sui: id est
in libro psalmodium. quia dauid
pro maiori parte fuit auctor istius
libri. **D**omo enim eo quod est capax
dei per cognitionem et amorem est
ordinatus ad quandam finem su-
pernaturalem: secundum illud. **Psal.** **lxviii.**
Quod oculus non vidit nec auris
audiuit: et in corde hominis non ascen-
dit que preparauit dominus dili-
gentibus se. Et quia ad finem tota
liter incognitum nullus potest se

dirigere. ideo necessarium fuit aliq
diuinitus hominibus reuelari per
que dirigerentur in finem superna
turalem. Huiusmodi autem est sa
cra scriptura diuinitus reuelata. pro
pter quod de ea dicit apostolus
ad Romanos. r. Quaecumque scripta
sunt ad nostram doctrinam scripta
sunt: ut per patientiam et consola
tionem scripturarum spem habea
mus. Que spes est certa expectatio
future beatitudinis. Et quia iste li
ber maxime tractat de moribus: non
incongrue parti philosophie vi
delicet ethice dicitur supponi.

Ab maiorem autem euidentiam di
cendum sciendum est quod beatus Jeroni
mus ter transtulit psalterium. Pri
mo secundum septuaginta interpretes
quod dicitur psalterium romanum
eo quod ecclesia beati petri illo utitur
Secundo fecit aliam translationem
non multum distantem a prima:
et tamen magis appropinquante
hebraico. et vocatur psalterium gal
licanum: eo quod Damascus papa ad
rogatum Jeronimi illud fecit trans
latum in ecclesijs gallicanis. Propter
quod dicitur in regula fratrum mi
norum. Clerici faciant diuinum of
ficium secundum ordinem romane eccle
sie excepto psalterio. quia fratres
utitur psalterio gallicano. Tercio
transtulit ad preces Sophonis qui
frequenter disputabat cum iudeis
qui solus recipiunt illud quod est
in hebreo. Et ipsa fecit translationem
mediate acceptam ab hebreo. propter
quod vocatur psalterium Iero. iuxta hebrai
cam veritatem. Media autem trans

latio est communior inter latinenses.

Sequitur Hugo.

Distinguitur autem iste liber per
tres quinquagenas secundum status
christiane religionis. Primus sta
tus est incipientium: qui sprete con
uersatione carnali eligunt vivere
secundum spiritum. Secundus est profici
entium: qui vadunt de virtute in
virtutem per boni operis exercita
tionem. Tercius est peruenienti
um seu perfectorum: qui transeunt
de adione ad contemplationem. de
mundo ad celum per diuine legis
meditationem. Hec est triplex di
eta de qua dicit Moyses Exodi. v.
Deus hebreorum vocauit nos ut
eamus viam trium dierum in soli
tudinem. Primus status est in pe
nitentia: cui applicatur prima quin
quagena psalmodum: que termi
natur in penitentia per quartum
psalmum penitentialem: scilicet Mi
serere mei deus secundum magnam mi
sericordiam tuam. Secundus sta
tus est in iusticia. et huic conuenit
secunda quinquagena que termi
natur in psalmo rigoris et iusticie
videlicet. Misericordiam et iudicium
cantabo tibi domine. Tercius sta
tus est in laude vite eterne: cui com
petit tertia quinquagena: que fi
nitur in laudem spiritualem. vide
licet: omnis spiritus laudet deum.

Augustinus in fine

tractatus super psalterium. Non enim
frustra mihi videtur quinquagesi
mus esse de penitentia. centesimus

de misericordia et iudicio. ceterum
quinquagesimo de laude dei in san-
ctis eius. Hoc modo ad eternam be-
atamque tendimus vitam: primitus
peccata nostra damnando: deinde
bene viuendo ut post condemnataz
vitam malaz gesta que bona merea-
mur eternam. Secundum propositum
enim iusticie occultissime bonitatisque
sue deus quos predestinauit illos
uocauit. a quos uocauit illos et iu-
stificauit. quos autem iustificauit
ipsum et glorificauit. Predestina-
tio nostra non in nobis facta est
sed in occulto apud ipsum in eius
presentia. Tria uero reliqua in no-
bis fiunt: scilicet uocatio: iustifica-
tio: et glorificatio. Vocamur pre-
dicatoe penitentie. Sic enim cepit
dominus euangelizare. Agite peniten-
tiam. appropinquabit enim regnum
celorum. Vocati renunciamus di-
abolo per penitentiam ne sub iugo
eius remaneamus. Iustificati san-
ctum per misericordiam ne iudicium
timeamus. Glorificati transimus
in vitam eternam: ubi dominus si-
ne fine laudamus.

Hugo Sicque in hoc psalmo
libro: omne genus
hominum nascitur et docetur: atque
de presentis seculi miseris ab eter-
ne felicitatis amenitate reuocantur.

Remigius Notandum ve-
ro hanc scriptu-
raz plus ceteris in ecclesiasticis fre-
quentari officijs: quod ideo fit.
quia in hoc libro est consummatio
totius theologicę pagine. Hic enim
describuntur premia bonorum: sup-

plia malorum: subiecta incipi-
entium: progressus proficientium:
profectio peruenientium: uita acti-
uorum: contemplatiuorum specula-
tio. **Hic** etiam docetur quid pec-
catum auferat: quid penitentia re-
stituat: quid penitens peccati con-
fessus dicat: scilicet. Domine ne in
furore tuo arguas me neque ira tui
corripias me. Et alibi. Misere mei
deus secundum magnam misericordiam
tuam. Et quid per penitentiam as-
sequamur subiungit. Docebo in-
quos uias tuas. Per quod osten-
ditur nulli quantuocumque delinque-
nti de uenia ac misericordia dei fore
diffidendum assumpta penitendi
humilitate. Cum enim cernimus
Dauid homicidam et adulterum
per penitentiam factum doctorem psalmo-
rum atque prophetam nulli penitentiaz
agenti locus diffidentie relinquitur
sicut a de Pauli uersio: eiusque in
apostolatu promotione de dei mi-
sericordia plene certificamur. **U-**
nde et epistolis eius plus quam alio-
rum sicut et prophetia Dauid ecclesia
in officijs. **Collector** His vi-
ditur. **Collector** prolixior narratio fastidiosa gnet
lector ad expositionem primi psal-
mi festi. **Nicolaus** Primi
no. **Nicolaus** dico: sed
quod habetur **Actuum. xiiij.** ubi di-
citur sicut scriptum est in psalmo
secundo. Filius meus es tu: ego
hodie genui te. Qui non posset uere
dici secundus: nisi iste esset primus.
Et merito inter psalmos computa-
tur. quia **Esdra** spiritum prophete

hunc habuit qui dicit hunc psal-
mum tanquam eius prologum in
collectione psalmorum fecisse: et
huic libro per modum prefationis
et absque titulo preposuisse.

Collector Nunc vero quo-
niam adhuc la-
de nutrirī indigeo inscium profe-
cto me factor et indignum ad tan-
te profunditatis misteria digne ri-
manda que a summis seruantur
doctoribus referenda perfectis qui
solido cibo paucuntur. Idcirco pro-
prie infirmitatis non imemor hu-
mili accessu pro alicuius modera-
tione intellectus tantorum miste-
riorum mendicis hostium pulso
amici qui in fractione panis a di-
scipulis duobus est cognitus; sup-
pliciter deposcens ut panem daui-
dicum mihi sic frangere dignetur
quatinus eiusdem panis sobrio
saltem sapore refectus fidelibus ad-
huc lactentibus quantulamcumque
refectionem exinde salubrem vale-
ant ministrare ad gloriam et hono-
rem ipsius domini nostri Iesu chri-
sti cui est honor et gloria in secula
seculorum Amen.

**Hugo de sacro vi-
tore libro de vir-
tute orandi.**

Quodam vero
mouere solet quod in orati-

onibus nostris cum deus siue pro
nostra salute: siue pro aliorum sa-
lute petere volumus: illos etiam non
nunquam psalmos qui petitionis
verba non habent vel ad petiti-
onem nostram non pertinent decan-
tare solemus: et de alijs scripturis
etiam quas in orationibus frequen-
tamus similem absurditatem pro-
ducunt. Cum huiusmodi sunt ut vel
formam orandi non habent: vel il-
liquam nos agimus cause non con-
cordant. Quibus enim aiunt prodest
illa in oratione verba dicere quibus
inuenimus vel nihil: vel aliud quod
necesse est a deo postulare. Non
orat: sed subsannat potius et ad ira-
cundiam prouocat deum: qui cum
ante conspectum eius postulat
reuerit: subito se ad alia que nihil
ad rem pertinere videntur replican-
da conuertit. Ecce enim inquit
deum pro indulgentia peccatorum
nostrorum deprecari volumus quid
nobis ad hoc prodest si vel Quare
fremuerunt gentes: vel. Attendi-
te popule meus: vel alium huius-
modi psalmum decantamus. Non
ne ridiculum est ut talia cantantes
orare nos crebamus. Istud fortal-
se aliqui dicant et existimet nihil
utilitatis esse quoties talia nostris
orationibus admiscemus. Unde
aduertendum quod hoc interest
quando oramus hominem a qua
de oramus deum. Nam cum homo
nostram necessitatem scire non po-
test: nisi ab alio dictus fuerit. Deus
autem scit antequam petat quod nobis necesse
sit. Homo igitur qui rogat per no-